

The effective factors on compound acquisition in child language

Akbar Hesabi¹

In this paper the effective factors on root compound acquisition in child language has been discussed.

Firstly, different models of lexical morphology and their views about compounds were concerned and then regarding the researches on child language acquisition, four basic factors: transparency, productivity, simplicity and frequency were discussed and for each one some examples were introduced.

Then one factor which was not concerned before was discussed. This factor was the prosodic form of the compounds and was considered as an influential one on language acquisition. Comparison of the effect of different factors was introduced as a new domain of research.

Key words: compound , child language , language acquisition , transparency , simplicity , productivity , frequency , prosody.

1- Postgraduate Student in linguistics , Allameh Tabatabai University.

عوامل موثر بر فراگیری ترکیب در زبان آموزی کودک

اکبر حسابی^۱

چکیده

در پژوهش حاضر به بررسی عوامل موثر بر فراگیری فرایند ترکیب ریشه‌ها در زبان آموزی کودک پرداخته شده است.

در ابتدا مدل‌های مختلف ساختواره واژگانی و دیدگاه آن نسبت به فرایند ترکیب معرفی و سپس با توجه به پژوهش‌های تجربی که افراد مختلف در مورد فراگیری زبان کودک انجام داده‌اند، چهار عامل اساسی شفافیت، زیایی، سادگی و بسامد به عنوان عوامل تاثیرگذار در این فرایند مورد بحث قرار خواهند گرفت. در این میان نمونه‌هایی از هر مورد به صورت شاهد ارائه و بعضی از عوامل نیز به طور دقیقتر بررسی شده است.

در انتها نقش عروضی کلمات در فراگیری ترکیب که در غالب پژوهش‌های فوق بدان پرداخته نشده است به عنوان عاملی تعیین کننده در فراگیری این فرایند معرفی شده است که این عامل به بررسی‌های میدانی جهت اثبات و تعیین میزان تاثیرگذاری نیازمند است. جنبه نامکشوف دیگر مقایسه میزان تاثیرگذاری عوامل مختلف با یکدیگر است که به عنوان زمینه ای برای مطالعه مطرح شده است.

واژه‌های کلیدی: ۱- ترکیب، ۲- زبان آموزی کودک، ۳- شفافیت، ۴- زیایی، ۵- سادگی،

۶- بسامد، ۷- عروض، ۸- فراگیری زبان

۱- دانشجوی دوره دکتری، رشته زبانشناسی، دانشگاه علامه طباطبایی

ترکیب از جمله فرآیندهای واژه‌سازی است که در زبان‌های مختلف میزان استفاده از آن متفاوت است. واژه مرکب را کاتامبا (۱۹۹۳) چنین تعریف می‌نماید: "نمونه‌های اعلائی واژه مرکب، کلمه‌ای است که حداقل از دو پایه تشکیل شده است و در جاهای دیگر به صورت مستقل می‌آیند." فرآیند ساخت واژه‌های جدید مرکب را کودکان در بعضی از زبان‌ها از یک و نیم سالگی آغاز می‌نمایند، اما در بعضی دیگر این فرآیند از سن شش یا هفت سالگی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (کلارک ۱۹۹۸)

تفاوت در زمان بکارگیری این فرآیند قابل ملاحظه است و از آنجائی که در مدل‌های مختلف ساختواژه واژگانی مانند مدل سه سطحی کیپارسکی^۱ (b ۱۹۸۲) و دو سطحی کیپارسکی^۲ (۱۹۸۳) و کاتامبا^۳ (۱۹۹۳) و چهار سطحی هاله و موهانن^۴ (۱۹۸۵) ترکیب به ترتیب در سطوح دوم، دوم و سوم و غالباً پیش از تصریف با قاعده و همزمان یا بعد از اشتقاق با قاعده آورده شده است. بررسی این مسئله حائز اهمیت است که آیا ترتیب فراگیری فرآیندهای واژه‌سازی با ترتیب فرآیندهای ساختواژی در مدل‌های ساختواژه واژگانی تطابق دارد.

۲- ترکیب ریشه‌ها و عوامل موثر

۱. (i) مرز '+' (یعنی بی قاعده) تصریف و اشتقاق	۲. (i) اولیه (با قاعده) ساختواژه
(ii) مرز '≠' (یعنی با قاعده) اشتقاق و ترکیب	(ii) ثانویه (بی قاعده) ساختواژه (از جمله ترکیب)
(iii) مرز '≠' (یعنی با قاعده) تصریف	
۳. (i) سطح ۱: کلیه اشتقاقها و تصریف‌های بی قاعده	۴. (i) سطح ۱: طبقه I (بی قاعده) اشتقاق و تصریف بی قاعده
(ii) سطح ۲: کلیه اشتقاقها و تصریف‌های با قاعده و ترکیب	(ii) سطح ۲: طبقه II (با قاعده) اشتقاق
	(iii) سطح ۳: ترکیب
	(iv) سطح ۴: تصریف با قاعده

عوامل موثر بر فراگیری ترکیب در .../ ۷

آنچه در نوشته حاضر مورد نظر است پرداختن به عواملی است که بر فراگیری فرآیند ترکیب ریشه‌ها در کودکان تاثیر می‌گذارد. ترکیب ریشه‌ها با کنار هم قرار گرفتن دو اسم شکل می‌گیرد که به لحاظ معنایی شفاف و به لحاظ صوری ساده است و از وندها و یا تعدیل‌های ثانویه دیگر استفاده نمی‌شود. (کلارک ۱۹۹۸)

دروینگ و ویلیام (۱۹۸۶) با اشاره به نتایج بررسی کلارک و هچ بیان می‌کنند که کودکان اسم‌های مرکب را با استفاده از عناصر آشنا به کار می‌برند مانند اسم‌های عامل و ابزار مثلاً build-man بجای builder یا blow-machine بجای blower. کلارک و هچ سه اصل اساسی زیر را عامل این نتایج می‌دانند: ۱- اصل شفافیت معنایی که اولین بار توسط اسلوبین (۱۹۷۳) مطرح گردید. ۲- اصل زایایی که براساس مفهوم شبیه آن یعنی بسامد بوسیله دروینگ و بیکر (۱۹۷۹a) ارائه شد. ۳- اصل قراردادی بودن که در نهایت منجر به ترک کلمات build-man و blow-machine به نفع builder و blower می‌گردد.

کلارک (۱۹۹۸) تفاوت سن یادگیری ترکیب در کودکان را به طور کلی ناشی از زایا بودن این فرآیند در زبان مورد یادگیری آنها می‌داند. به عبارت دیگر هرچه زایایی ترکیب در زبان الف بیشتر از زبان ب باشد، زمان شروع به استفاده از آن نیز در الف زودتر خواهد بود. در زبان‌های ژرمنی ترکیب ریشه‌ها غالباً قبل از دوسالگی آغاز می‌گردد و اغلب با استفاده از کلمات آشنا صورت می‌پذیرد: مثلاً در انگلیسی crow-bird (یک سال و هفت ماهگی)، oil-spoon (یک سال و یازده ماهگی) یا coffee-churn (دو سالگی) و در آلمانی krob-wagen (دو سال و هفت ماهگی)، lochern-teller (دو سال و نه ماهگی) یا در ایسلندی kubba-bill (دو سال و چهارماهگی)، flosk-bill (دو سال و چهارماهگی) و یا fiata-bill (دو سال و چهارماهگی). اما در زبان‌هایی که از ترکیب کمتر استفاده می‌شود کودکان فراگیر زبان، از این فرآیند در این سن استفاده نمی‌نمایند. مثلاً کودکانی که زبان‌های رومی فرا می‌گیرند تا سن پنج سالگی و بیشتر، کلمات مرکب ریشه‌ای تولید نمی‌نمایند. (کلارک، ۱۹۹۳).

کلارک و هچ (۱۹۸۲) دریافتند در حالی که کودک سه ساله استفاده از کلمات مرکب را ترجیح می‌دهد، از وندها برای تولید عناصر عاملی و ابزاری جدید نیز استفاده می‌کند.

سوان (۲۰۰۴) کلمات جدید را حاصل نوآوری‌های واژگانی می‌داند که اشاره به اشیاء یا حوادثی دارند که نامی ندارند یا مواردی که گویشور نمی‌تواند عنوان قراردادی آن را بخاطر بیاورد، با این حال کودکان ۲/۵ ساله توانایی بالایی را در فهم و تولید اسم‌های مرکب جدید از خود نشان می‌دهند. (کلارک و برمن، ۱۹۸۴ و کلارک، گلن و هچ ۱۹۸۵)

بکر (۱۹۹۴) در زمینه عوامل موثر بر فراگیری این فرآیند به بازخورد زبانی بزرگسالان اشاره دارد و می‌گوید اطلاعاتی در زمینه تاثیر بازخورد زبانی بزرگسالان به صورت‌های تازه مورد نیاز است. کودک در جهانی سرشار از بازخوردها زندگی می‌کند. در پاسخ به صورت‌های خلاقانه کودکان، بزرگسالان ممکن است اصلاحاتی را پیشنهاد نمایند، آنرا تحسین کنند یا حتی خود آنرا برای استفاده بپذیرند. الگوی گفتار بزرگسالان در محیط زبانی کودکان نیز ممکن است نقش موثری در توسعه ساختارهای کودکان بازی نماید.

کلارک (۱۹۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "توسعه واژگانی و ساخت کلمات بعدی" می‌گوید به دفعات کودکان بر تحلیل‌های خود از اجزای کلمات حتی در سن ۲ سالگی نیز نظر دادند. نظرات آنها آشکار نمود که شفافیت معنایی یکی از ابعاد مهم در تحلیل‌ها بوده است. در ساختن صورت‌های جدید کلمات، کودکان هم به شفافیت و سادگی توجه دارند، آنها با عناصری که قبلاً برای آنان آشنا شده است - ریشه‌ها و وندها - کلمات را خلق می‌نمایند. آنها همچنین به زبانی نسبی هر گزینه در زبان بزرگسالان اطراف خود حساس هستند.

در این میان کلارک (۱۹۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "ساختارهای فراگیری زبان" به صورت مشخص به چهار عامل موثر در این فرآیند اشاره دارد:

"کودکان به شفافیت و سادگی در کلمات مرکب جدید خود به همان میزان وابستگی دارند که در کلمات مشتق خود وابسته‌اند. اولین کلمات مرکب همگی مرکب‌های ریشه‌ای هستند که عموماً از دو یا چند اسم تنها [بدون وند] که قبلاً یادگیری شده است ساخته می‌شوند."

در ادامه می‌گوید:

"زایایی همچنین در ترکیب نقش دارد. کودکان الگوهای را که زایاترند بر آنهایی که کمتر زایایی دارند و یا دیگر زایا نمی‌باشند ترجیح می‌دهند. این مسئله نشان می‌دهد در اینجا نیز کودکان به بسامد نسبی انواع ترکیب که در درون ده اطرافشان وجود دارد حساسند. در تمام مدل‌های ترتیب سطوح در تشکیل کلمات، همه کلمات مرکب در یک سطح با زایایی متفاوت قرار می‌گیرند ..."

سوان (۲۰۰۴) در توافق با اصول کلارک به وجود فرآیند تکاملی از پیچیدگی کمتر به بیشتر در ساخت کلمات مرکب اشاره می‌نماید.

اشتکور (۲۰۰۵) به نقل از درس‌لر (زیر چاپ) چهار درجه اصلی شفافیت در معنای تکواژی را در مرکب‌ها متمایز می‌نماید:

۱- شفافیت هر دو عضو مانند door-bell ۲- شفافیت عضو سر و تیرگی عضو غیر سر مانند straw-berry ۳- شفافیت عضو غیر سر و تیرگی عضو سر مانند jail-bird ۴- تیرگی هر دو عضو مانند hum-bug.

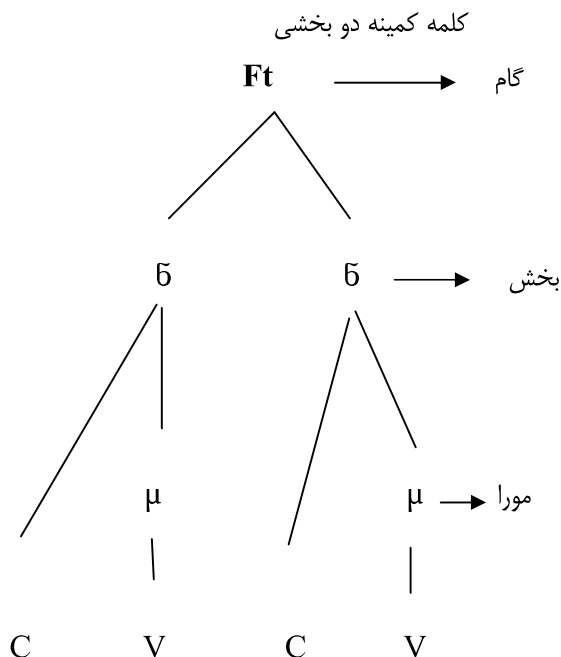
آنچه اشتکور بدان اشاره نموده است می‌تواند در مورد ترتیب فراگیری کلمات مرکب مورد بررسی قرار گیرد.

ای.جین فی (۲۰۰۴) فرآیند فراگیری اولین کلمات کودکان را بررسی می‌نماید و با استفاده از ساختواره عروضی به مقایسه زبانهای انگلیسی و مجاری می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که هر دو زبان، الگوهای کلمات مشابهی را در طی این دوره تکاملی با بوجود آمدن امکانات پیچیده‌تر جهت تولید کلمات کمینه^۱ به نمایش می‌گذارند. آنچه در پژوهش فی بدان پرداخته شده کلمات عروضی کمینه است و بر دیدگاه دموت و فی (۱۹۹۵) نیز صحه گذاشته است. کلمات کمینه در ابتدا، بین ۱ و ۲ [سالگی] وقتی ظاهر می‌شود که کودکان می‌فهمند این کلمات و بخش‌ها عناصر تمایزدهنده‌ای در سلسله مراتب عروضی‌اند و گام‌ها باید دو تایی باشد. در

1- minimal word

پژوهش فی از سطح کلمه پا فراتر گذاشته نشده است و در مورد کلمات مرکب اظهار نظری نگردیده است.

نکته جالب در پژوهش فی (۲۰۰۴) این است که کودکان کلمات تک بخشی مانند box، juice و straw را به صورت دو بخشی [bæpʌ]، [fowə] و [ju:si:] یا [ɔ:s] تلفظ می‌کردند که نشان دهنده توجه آنها به ساخت دو بخشی- دو مورایی است مانند آنچه در زیر آورده شده است.

۳- نتیجه

آنچه در پژوهش‌های فوق به بررسی آن پرداخته نشده است، نقش عروضی کلمات در فراگیری ترکیب است. این مسئله نیاز به بررسی و پژوهشی میدانی دارد که لازمه آن مطالعه موردی

عوامل موثر بر فراگیری ترکیب در ... / ۱۱

بر روی کودکانی است که در حال فراگیری این فرآیند می‌باشند. به نظر می‌رسد با توجه به کلمات ارائه شده در پژوهش کلارک (۱۹۹۸) که به عنوان اولین کلمات فراگرفته شده توسط کودک آورده شده‌اند، غالب کلمات از الگویی دو بخشی - دو مورایی و دوگامی استفاده می‌نمایند. نکته دیگر مقایسه میزان تاثیرگذاری عوامل مختلف یاد شده در زبان‌های متفاوت و درجه‌بندی این تاثیرگذاری با توجه به زبان‌های بررسی شده است که زمینه مناسبی فراهم می‌آورد تا میزان تاثیر تفاوت‌های رده‌شناختی زبان‌های مختلف بر فرایند فراگیری زبان مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

منابع

- Becker, J. (1994) ' "Sneak, shoes", "Sworders" and "nose-beards": a case study of lexical innovations', *First language*, 14: 195-211.

- Clark, E .v. (1993) *The Lexicon in Acquisition* . UK. Cambridge University Press.

------(1995) ' later lexical development and word formation' in Paul Fletcher and Brian Mac Whinny(ed.) *The Handbook of Child Language* , UK: Blackwell Publishers Ltd. pp.392-413.

------(1998) ' Morphology in language acquisition' in Andrew Spencer and Arnold M. Zwicky(ed.) , *The Handbook of Morphology*, UK: Blackwell Publishing.

-
- Derwing, B.L. and William, J.B. (1986) 'Assessing morphological development' in Paul Fletcher and Michael Garman(ed.) , *Language Acquisition*, New York: Cambridge University Press. pp.326-338.
 - Fee, E. Jane(2004) 'Syllable structure and minimal words' in Kate Trott, et.al(ed.) *The child Language Reader* ,UK: London : Routledge . pp.201-212.

 - Katamba, Francis (1993) *Morphology*. UK: Macmillan Press Ltd.

 - Swan, Deanne(2004) 'How to build lexicon: a case study of lexical errors and innovations' in Kate Trott, et. Al(ed.) *The Child Language Reader*, UK. London: Routledge.pp.165-178.

 - Stekaver, Pavol (2005) *Meaning Predictability in Word Formation*. The Netherlands. Amsterdam: John Benjamins B.V.

سرسرف